

в оцінюванні його результатів. Проілюструємо сказане на прикладі завдань, пов'язаних з розвитком хронологічної складової предметної компетентності. В основній школі для забезпечення просування учнів у цьому напрямі вчитель має забезпечити постановку перед учнями таких типів завдань як: називати основні дати; визначати послідовність подій, процесів; групувати дати на основі певних подій і процесів; співвідносити дати з історичними подіями і процесами; співвідносити дати подій і процесів в регіоні, державі, Європі, світі; співвідносити дати з персоналіями, подіями, предметами і об'єктами зображеними на схемах, картах, фотографіях, рисунках, слайдах, відеоматеріалах; співвідносити дати з текстами письмових джерел; складати хронологічну і синхроністичну таблиці; застосовувати різні стилі літочислення до конкретних подій.

КАРТОГРАФІЧНІ ВМІННЯ ЯК СКЛАДНИК ПРОСТОРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ. ФОРМУВАННЯ КАРТОГРАФІЧНИХ УМІНЬ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

В. С. Власов, к. пед. н.

Специфіку історії як шкільного предмета визначають, окрім хронологічних, ще й просторові уявлення, адже в історії події розглядаємо і в часі, і в просторі. Тож якщо хронологія локалізує історичні факти в часі, то історичні карти мають на меті їх локалізацію в просторі. Найнижчою сходинкою на шляху формування просторової компетентності є опанування учнями вмінь *локалізувати* – знаходити, показувати на карті й словесно описувати історичні факти (події, явища, процеси) та історикогеографічні об'єкти. Саме ці вміння є фундаментом того комплексу вмінь, який називаємо *просторовою компетентністю, що ґрунтується на знаннях і досвіді, ціннісних орієнтаціях учнів, та забезпечує розуміння простору як основи розвитку історичного процесу.*

Беручи за основу підхід, відповідно до якого вміння – це засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, що забезпечується сукупністю набутих знань та навичок, визначаємо загальні навички орієнтування на карті (їх разом зі знаннями теоретичного матеріалу кожної окремо взятої теми, а також засвоєними учнями

географічними знаннями вважаємо основними умовами формування картографічних умінь у навчанні історії). До них відносимо такі: *розрізняти* умовні знаки легенди карти; *визначати* послідовність і час відображених на карті подій; *співвідносити* об'єкти на карті зі сторонами світу; *виявляти* елементи історичного змісту (країни, кордони, місця подій тощо) та основні (незмінювані) об'єкти географічної номенклатури карти (міста, річки, моря). Для уроків історії України надзвичайно важливо навчитися *орієнтуватися* в місцезнаходженні історичних регіонів тощо.

У 7 – 11 класах історичній карті відведено роль одного з найважливіших засобів здобуття історичних знань та інтерпретації, реконструкції й пояснення історичного процесу, а також розвитку критичного мислення учнів. Тож для формування просторової компетентності важливо, щоб картографічні засоби навчання під час сприйняття й осмислення нового навчального матеріалу на уроці використовувалися не для ілюстрації розповіді вчителя або тексту підручника, а були першими носіями нових навчальних знань.

Основним, базовим умінням, що складає основу просторової компетентності, є *вміння локалізувати*. Це фундаментальне вміння створює умови для розвитку в учнів здатності використовувати картографічні засоби навчання як джерела історичної інформації про територіальні зміни, динаміку розвитку історичних подій, явищ, процесів тощо. До базових умінь, формування яких починається в 6 класі (саме на прикладі матеріалу історії стародавнього світу це реально зробити), належать *вміння з'ясовувати вплив географічного середовища на історичний розвиток*. Це вміння передбачає використання карти для встановлення зв'язків між географічними положеннями країни, її природними умовами та історичними фактами (подіями, явищами, процесами).

Серед найважливіших базових картографічних умінь треба назвати вміння *аналізувати та узагальнювати зміст історичної карти: виявляти історичні факти (події, явища, процеси) та історикогеографічні об'єкти*. Це вміння передбачає використання карти для визначення динаміки розвитку історичних фактів (подій, явищ, процесів), встановлення причиновонаслідкових

зв'язків між подіями та процесами, зумовленими просторовим розташуванням, з'ясування їх тенденцій та закономірностей. До базових варто віднести й *уміння порівнювати геополітичні ситуації, виявляти зміни.*

Це вміння передбачає використання карти для характеристики та порівняння політичного, економічного, соціального розвитку України в окремі історичні періоди (або певних держав чи цивілізацій, якщо йдеться про *всесвітню історію*), оцінки масштабу подій та явищ, їхнього значення, з'ясування територіальних змін на наших землях.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

І. П. Єрмакова, к. пед. н.

На нинішньому етапі розвитку суспільних процесів в Україні пріоритетного значення набуває формування в учнів здатності продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі, знаходити конструктивні виходи з конфліктних ситуацій, передбачати наслідки своїх дій та висловлювань, досягати консенсусу тощо. Встановлено, що формування таких якостей особистості учня значною мірою покладається на предмети суспільствознавчої галузі. Особливості змісту історичних дисциплін (наприклад, неоднозначність в оцінках історичних осіб, подій, явищ, процесів) розкривають перед учителем широкі можливості з формування саме соціальної компетентності учнів.

Виявлено, що процес формування соціальної компетентності учнів на уроці історії проходить такі основні етапи:

I. Діагностично-планувальний: учитель на основі аналізу змісту історичного матеріалу, діагностики вікових та психологічних особливостей учнів конкретизує якості особистості, що формуватимуться на уроці.

II. Організаційно-формувальний: на цьому етапі здійснюється безпосередня робота з формування соціальної компетентності учнів. Доведено, що така робота є ефективною за умови систематичного застосування інтерактивних методів навчання